

POSTANOWIENIE Z DNIA 19 STYCZNIA 2012 R.

I KZP 21/11

Jeżeli po przekazaniu do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy (art. 441 § 1 k.p.k.) nastąpi taka zmiana stanu prawnego, że podjęcie uchwały staje się zbędne, to postępowanie w tym zakresie – na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) – należy umorzyć.

Przewodniczący: sędzia SN Rafał Malarski.

Sędziowie SN: K. Klugiewicz (sprawozdawca), R. Sądej.

Prokurator Prokuratury Generalnej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie skazanego Jerzego F., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 19 stycznia 2012 r., w sprawie przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Ł. z dnia 26 października 2011 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.,

p o s t a n o w i ł umorzyć postępowanie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Ł., rozpoznając zażalenie skazanego Jerzego F. na postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 8 lutego 2011 r., którym

umorzono postępowanie wykonawcze w przedmiocie wniosku skazanego o udzielenie mu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kar, uznał, że wyłoniło się następujące zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy:

"Czy w przypadku odbywania przez skazanego sumy dwóch (lub więcej) kar orzeczonych w wymiarze po 25 lat pozbawienia wolności, dla ustalenia daty powstania uprawnienia skazanego do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z reszty kary, podstawę formalnych przesłanek stanowi przepis art. 79 § 1 k.k., pozwalający na udzielenie warunkowego zwolnienia z sumy dwóch lub więcej nie podlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno – czy też przepisem określającym minimalne okresy kar, jakich odbycie uprawnia do ubiegania się o przedterminowe zwolnienia skazanych na kary pozbawienia wolności z art. 32 pkt 4 i 5, jest art. 78 § 3 k.k.; czy też okresy uprawniające do ubiegania się o warunkowe zwolnienie powinny być dla każdej z tych kar ustalone oddzielnie i następnie zsumowane, a jeśli tak, to jak należy – wobec treści art. 78 § 3 k.k. – ukształtować sytuację osoby skazanej na jedną lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności tak, by nie była ona mniej korzystna od sytuacji prawnej osoby skazanej na dożywotnie pozbawienie wolności?"

W uzasadnieniu swojego stanowiska Sąd Apelacyjny w Ł. wskazał, że w omawianej materii zarówno w doktrynie, jak i judykaturze, pojawiły się daleko idące rozbieżności co do ustalania jednolitych zasad określających przesłanki formalne ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kar w stosunku do sprawców skazanych na kilka, niepodlegających łączeniu, kar 25 lat pozbawienia wolności. Uznał również, że brak dostatecznej regulacji ustawowej spowodował wystąpienie w Kodeksie karnym swoistego

rodzaju luki normatywnej, a w dążeniu do jej uzupełnienia zarysowały się w orzecznictwie trzy rozbieżne stanowiska.

W pierwszym z nich przyjmowano, że w takiej sytuacji podstawę ustalenia formalnych przesłanek ubiegania się o warunkowe zwolnienie stanowi przepis art. 79 § 1 k.k., pozwalający na udzielenie warunkowego zwolnienia z sumy dwóch lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbywać kolejno, przy zastosowaniu obostrzeń wynikających z art. 78 § 2 k.k. Według kolejnego stanowiska okresy uprawniające do ubiegania się o warunkowe zwolnienie powinny być dla każdej z tych kar ustalone osobno i następnie zsumowane. Wreszcie zgodnie z trzecim poglądem, jedynie w przypadku osób skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności warunkowe zwolnienie może nastąpić po odbyciu 25 lat kary. Natomiast osoby skazane na karę 25 lat pozbawienia wolności lub na kilka niepodlegających łączeniu kar, z których chociażby jedna jest karą 25 lat pozbawienia wolności, a które skazany ma odbywać kolejno, albo wreszcie na dwie lub więcej niepodlegające łączeniu kary pozbawienia wolności, których suma przekracza 15 lat, nawet gdy dotyczy to skazanych określonych w art. 64 § 1 i 2 k.k., mogą być warunkowo zwolnione po odbyciu 15 lat kary.

W konkluzji uzasadnienia swojego postanowienia Sąd Apelacyjny w Ł. wyraził pogląd, że sytuacja osób skazanych na jedną lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności nie powinna być gorsza od sytuacji prawnej osób skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności, przeczą bowiem temu podstawowe względy humanitaryzmu. Tak więc należałoby przyjąć, że okres 25 lat jest okresem maksymalnym, po którym skazany może ubiegać się o warunkowe zwolnienie.

W pisemnym stanowisku odnoszącym się do przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Ł. zagadnienia prawnego, prokurator

Prokuratury Generalnej wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego podjęcia uchwały, albowiem przedstawione zagadnienie prawne nie spełnia przesłanek określonych w art. 441 § 1 k.p.k. Podkreślił, że w dniu 16 września 2011 r. Sejm RP uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która opublikowana została w dniu 10 listopada 2011 r. (Dz. U. Nr 240, poz. 1431), mocą której została wypełniona "swoista luka" w art. 79 k.k., której istnienia dopatrywał się Sąd Apelacyjny w Ł. (art. 4 pkt 5 i art. 13 cyt. ustawy). W tym stanie rzeczy, zdaniem prokuratora Prokuratury Generalnej, potrzeba wyjaśnienia stanu prawnego stała się już nieaktualna, tym bardziej że przepis art. 4 § 1 k.k. nakazuje stosowanie po dniu 1 stycznia 2012 r. ustawy „nowej”, gdyż obowiązująca dotąd regulacja z pewnością nie jest dla sprawcy względniejsza.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

O ile należy zgodzić się ze stanowiskiem prokuratora Prokuratury Generalnej, że w przedmiotowej sprawie brak jest podstaw do podjęcia uchwały, to jednak nie implikuje to jeszcze wydania postanowienia o odmowie podjęcia uchwały (o czym poniżej).

Fundamentalny dla rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego był fakt, że stan prawny od chwili przedstawienia przez Sąd Apelacyjny w Ł. zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, co nastąpiło w dniu 26 października 2011 r., do dnia posiedzenia Sądu Najwyższego, uległ istotnej zmianie.

Dotychczas, tj. do dnia 31 grudnia 2011 r., sytuacja prawna osób skazanych na niepodlegające łączeniu kary, z których chociażby jedna była karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności, które skazany miał odbywać kolejno, w zakresie warunków formalnych ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kar, nie była jednoznacznie uregulowana w przepisach

prawa ani też jednolicie interpretowana tak w orzecznictwie, jak i doktrynie, co w sposób bardzo staranny, wnikliwy i szczegółowy przedstawił Sąd Apelacyjny w Ł. w uzasadnieniu swojego postanowienia.

Jednakże w dniu 1 stycznia 2012 r. wszedł w życie dodany do art. 79 k.k. jego § 3, który stanowi, że "przepis art. 78 §3 k.k. stosuje się odpowiednio, jeżeli chociażby jedna z niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbywać kolejno, jest karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności". Nie wymagająca pogłębionej egzegezy jego treść przesądza o tym, że skazanego na dwie lub więcej niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbywać kolejno, a z których chociażby jedna jest karą 25 lat pozbawienia wolności, można warunkowo zwolnić po odbyciu 15 lat kary, natomiast skazanego na dwie lub więcej niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbywać kolejno, a z których chociażby jedna jest karą dożywotniego pozbawienia wolności, można warunkowo zwolnić po odbyciu 25 lat kary. Są to zatem minimalne okresy kar, których odbycie uprawnia skazanych do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z wykonania reszty tych kar, jeżeli oczywiście nie zachodzi przypadek, o jakim mowa w art. 77 § 2 k.k.

Słusznie prokurator Prokuratury Generalnej w swoim pisemnym wniosku uznał, iż odpowiednie zastosowanie przepisu art. 78 § 3 k.k. polegać ma na jego stosowaniu wprost, bez żadnej modyfikacji. To "odpowiednie zastosowanie" przepisu art. 78 § 3 k.k., do sytuacji opisanych w art. 79 § 3 k.k., dotyczy jedynie odróżnienia sytuacji osób skazanych na karę 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności. W uzasadnieniu rządowego projektu przywołanej powyżej ustawy wskazano wprost, że "w art. 79 k.k. dodano § 3, zgodnie z którym art. 78 § 3 miałby zastosowanie, jeżeli chociaż jedna z niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbywać kolejno, jest

karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności" (druk nr 3961 Sejmu RP VI kadencji).

Przedstawione zatem przez Sąd Apelacyjny w Ł. zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, z uwagi na zmianę stanu prawnego, stało się nieaktualne, gdyż nie wymaga już rozstrzygnięcia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r., I KZP 1/05, R-OSNKW 2005, poz. 582).

Inaczej przedstawiałaby się sytuacja, gdyby, z uwagi na treść przepisu art. 4 § 1 k.k., ustawa w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2011 r. była dla skazanego względniejsza od ustawy obowiązującej obecnie. Tak jednak nie jest, albowiem rozwiązanie zawarte w art. 79 § 3 k.k. jest najkorzystniejsze z możliwych, jakie na gruncie ustawy obowiązującej poprzednio można byłoby przyjąć. Należy również zaznaczyć, że zgodnie z art. 10 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, "przepisy w brzmieniu nadanym tą ustawą stosuje się również przy wykonywaniu orzeczeń, które stały się wykonalne przed dniem jej wejścia w życie".

Zgodnie z przepisem art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym "jeżeli skład Sądu Najwyższego uzna, że przedstawione zagadnienie wymaga wyjaśnienia, a rozbieżności – rozstrzygnięcia, podejmuje uchwałę, w przeciwnym razie odmawia jej podjęcia, a jeżeli podjęcie uchwały stało się zbędne – umarza postępowanie". W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażano pogląd, że przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne, z uwagi na zmianę stanu prawnego, może stać się "bezprzedmiotowe" ("traci rację bytu") i dlatego może nie wymagać już odpowiedzi (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r., I KZP 1/05, R-OSNKW 2005, poz. 582; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2005 r., I KZP 16/05, R-OSNKW

2005, poz. 1715). Przyjmowano jednocześnie w tym względzie, że w takiej sytuacji należało postanowieniem odmówić udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne. Powyższe stanowiska odwoływały się jednak do orzecznictwa Sądu Najwyższego i poglądów doktryny (zob. postanowienie pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1997 r., I KZP 23/96, niepubl.; R. A. Stefański: Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, Kraków 2001, s. 298) – do których odwołał się również w swoim piśmie prokurator Prokuratury Generalnej – wyrażonych na gruncie obowiązywania przepisów ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 924 ze zm.), która nie zawierała odpowiednika art. 61 § 1 obecnie obowiązującej ustawy o Sądzie Najwyższym w zakresie, w jakim nakazuje umorzenie postępowania w sytuacji, gdy podjęcie uchwały stało się zbędne. Coś natomiast jest „zbędne”, gdy jest zbyteczne, niepotrzebne, niekonieczne i gdy bez tego można się obejść [zob. S. Dubisz (red.): Uniwersalny słownik języka polskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, t. 5, s. 605; M. Szymczak (red.): Słownik języka polskiego, Warszawa 1983, t. 3, s. 982].

Sprawa niniejsza niewątpliwie stanowi właśnie przykład do zastosowania tego przepisu. W sposób zupełnie wyjątkowy, po przedstawieniu zagadnienia prawnego, a przed jego rozstrzygnięciem, zmienił się stan prawny w tak istotny sposób, że problem interpretacyjny przedstawiony przez Sąd odwoławczy – rzeczywisty na tle dotychczasowego stanu prawnego – rozstrzygnął już ustawodawca, poprzez dodanie przepisu wprost i jednoznacznie regulującego taką sytuację procesową. Podobne stanowisko wyraził już Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia składu siedmiu sędziów z dnia 17 kwietnia 2003 r. (WZP 1/03, OSNKW 2003, z. 7-8, poz. 62).

Stwierdzić zatem należy, że jeżeli po przekazaniu do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy (art. 441 § 1 k.p.k.) nastąpi taka zmiana stanu prawnego, że podjęcie uchwały staje się zbędne, to postępowanie w tym zakresie – na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) – należy umorzyć.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej postanowienia.